

ВІДГУК

офіційного опонента

**доктора педагогічних наук, професора Крамаренко Алли Миколаївни
на дисертаційну роботу Бальохи Альони Сергіївни на тему:
«Формування природознавчої компетентності майбутнього вчителя
початкових класів у моделі трисуб'єктної дидактики»,
подану до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії за
спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)**

Нова українська школа ставить перед закладами вищої освіти багато проблем, які потребують негайного вирішення і разом з тим реформування процесу навчання здобувачів вищої освіти як майбутніх фахівців. Оскільки зміни почалися з початкової освіти, тому, не менш важливим сьогодні стоїть питання підготовки майбутніх учителів початкової школи, здатних якісно та ефективно реалізовувати завдання, визначені Державним стандартом початкової освіти. В умовах сучасних змін в сфері освіти саме природничо-наукова підготовка майбутнього фахівця початкової ланки освіти потребує посиленої уваги, оскільки на практиці здійснюється навчання молодших школярів за відповідними держстандартами (2011, 2018), що й обумовило вибір теми дослідження дисертанткою.

Варто підкреслити, що пріоритетними напрямками розвитку природознавчої компетентності майбутніх учителів початкових класів в процесі фахової підготовки є: впровадження сучасних інноваційних, інформаційно-комунікаційних педагогічних технологій, динамічний розвиток науково-методичного середовища на регіональному рівні.

Безумовно, для закладів вищої освіти потужним викликом став перехід освітнього процесу на дистанційну чи змішану форми, зумовлений поширенням пандемії коронавірусу Covid-19.

У свою чергу, проблема впровадження інформаційно-комунікаційного освітнього середовища у процес фахової підготовки здобувачів вищої освіти є трендом сучасних західних та українських досліджень, переконливим доказом чого є численні публікації в високорейтингових періодичних

виданнях. Тому тематика дисертаційного дослідження Бальохи Альони Сергіївни є **актуальною** та нагальною для вивчення.

Представлена дисертація оформлена відповідно до вимог робіт на здобуття наукового ступеня доктора філософії (Наказ МОН №40 від 12.01.2017). Авторка правильно відобразила сутність проведеної роботи відповідно до теми, а саме чітко визначила об'єкт та предмет дослідження, його мету, сформулювала завдання, обґрунтувала наукову новизну та практичну значущість.

Так, перший розділ дисертації Бальохи А. С. презентує теоретичні засади формування природознавчої компетентності майбутнього вчителя початкових класів. Дисертантка детально зупиняється на аналізі ключових дефініцій: «компетентність», «професійна компетентність», «природознавча компетентність», «природознавча компетентність майбутнього вчителя початкових класів». Вона використала при цьому методи аналізу, узагальнення, систематизації досліджуваної проблеми на основі осмислення психолого-педагогічної, нормативної та методичної літератури, що дало змогу різнобічно та ґрунтовно описати проблему формування природознавчої компетентності майбутніх учителів початкових класів.

Другий розділ дисертаційної роботи Бальохи А. С. присвячено опису моделі формування природознавчої компетентності в умовах трисуб'єктної дидактики, розкриттю поняття «трисуб'єктна дидактика» та її актуальності. Дисертантка чітко обґрунтовує та презентує власну програму емпіричного дослідження, в якій описує етапи, методичний інструментарій, педагогічні умови успішного процесу формування природознавчої компетентності майбутнього вчителя початкових класів.

Слід відмітити чіткість та ґрунтовність у визначенні критеріїв сформованості природознавчої компетентності майбутнього вчителя початкових класів, їх показників та рівнів, що дозволило отримати об'єктивні результати дослідження.

У третьому розділі дисертації Бальохи А.С. подає аналіз результатів дослідження. Вагомим внеском до змісту дослідження є розробка та впровадження електронного ресурсу «Web-мультимедіа енциклопедія з дисциплін природничого циклу», який слугує не лише засобом формування природознавчої компетентності майбутніх учителів початкових класів, а й сприяє організації освітнього процесу в дистанційній формі. Цей дослідницький інструментарій стане надбанням у створенні інформаційно-комунікаційного освітнього середовища на педагогічних факультетах ЗВО для формування природознавчої компетентності та в подальшому слугуватиме для вирішення природничих освітніх завдань у процесі фахової підготовки здобувачів вищої освіти.

Цінність аналізу виявляється не тільки в тому, що дисертантка детально презентує результати власного дослідження, але й детально описує механізм роботи та можливостей роботи з контентом вебсайту.

Бальоха А. С. надає опис досліджуваної вибірки (всього 211 осіб) 5-ти ЗВО України та обґрунтування її розподілу, опис засобів, які сприяли роботі з респондентами під час поширення Covid-19. Охоплення у ході дослідження такої значної кількості досліджуваних є позитивною рисою роботи та свідчить про те, що одержані результати відповідають вимогам надійності.

Одержані в ході емпіричного дослідження результати стали підґрунтям для видання методичних рекомендацій щодо використання та керування електронним ресурсом «Web-мультимедіа енциклопедія з дисциплін природничого циклу».

До **найвагоміших результатів** дисертаційного дослідження, які відповідають всім ознакам **наукової новизни**, можна віднести побудову структурно-функціональної моделі формування природознавчої компетентності майбутніх учителів початкових класів, що відображає цілісне бачення дисертантки на проблему та приклад створення і впровадження

інформаційно-комунікаційного освітнього середовища під час фахової підготовки здобувачів вищої освіти.

Отримані в дисертації наукові здобутки мають **практичну значущість**. Розроблена та впроваджена в освітній процес «Web-мультимедіа енциклопедія з дисциплін природничого циклу» забезпечує освітні потреби майбутніх учителів початкових класів під час очної та дистанційної форм навчання. Крім того, слід відзначити практичний вектор роботи, а саме авторські розробки можуть використовуватися як приклад для інших освітніх компонент.

Результати дисертаційного дослідження мають достатньо широку **апробацію та ґрунтовно викладені** у 19 працях (із них 12 одноосібних), у тому числі 7 статей у наукових фахових виданнях України; 8 статей – в інших виданнях України, 4 статті – в зарубіжних виданнях; 4 тези – у збірках матеріалів конференцій, 1 стаття – у наукометричній базі WoS, 2 – методичних рекомендації, 1 – практикум з курсу «Екологія».

Якісно здійснений теоретико-методологічний аналіз та аналіз результатів емпіричного дослідження свідчить про достовірність та належну **наукову обґрунтованість сформульованих у дисертації наукових положень, висновків і рекомендацій**. Теоретико-емпіричний аналіз досліджуваної проблеми носить переконливий характер, відсутні сумніви щодо дотримання вимог до проведення експериментального дослідження та аналізу його результатів. Ознак порушення дисертанткою вимог **академічної доброчесності** не виявлено.

Наголошуючи на теоретичній і емпірико-практичній значущості дисертаційного дослідження Бальохи А. С., вбачаємо висловити наступні **зауваження та побажання**:

1. Виходячи з того, що формування природничої компетентності майбутніх учителів початкової школи є складовою загальної проблеми їх професійної підготовки, вважаємо, що доцільно було б зосередити увагу на докторських дослідженнях (Лесі Височан, Олени Лінник, Мар'яни

Марусинець, Інни Осадченко, Світлани Стрілець, Ірини Упатової, Вікторії Ушмарової та ін.), в яких представлено авторське бачення проблеми готовності зазначених фахівців у цілому та природничо-наукової зокрема.

2. Розкриваючи у п.1.3. сучасний аналіз проблеми формування природознавчої компетентності майбутнього вчителя початкових класів, бажано було б зосередитися на методичному супроводі даної компетентності, проаналізувати програми та підручники з методики викладання природничої освітньої галузі, які запропоновано для здобувачів вищої освіти, відповідно діючим держстандартам.

3. Порухуючи проблему впровадження Нової української школи, робота значно б виграла, якщо дисертантка акцентувала б увагу на змінах у цілому та в природознавчій освітній галузі зокрема, а саме доцільно зазначити про впровадження інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

4. При описі використання Web-мультимедіа енциклопедії з дисциплін природничого циклу не акцентовано увагу на організацію навчальної (природничої) практики в дистанційній формі. Опис цих моментів дав би змогу краще зрозуміти та пояснити одержані результати до та під час карантину.

5. Авторка по тексту дослідження іноді залишає такі дефініції як «навчальний процес» (с. 100, с. 105, с.108, с. 121, с.132, с. 133, с. 196), «педагогічний» (с.129, с.203, с.204) замість «освітній».

6. У тексті дисертації зустрічається не зовсім адекватне вживання деяких термінів, зокрема, «студенти», замість «здобувачі». Крім цього, доцільніше було б вживати термін «досліджувані» замість «респонденти».

Проте вказані зауваження не впливають на якість дослідження за тематикою, обраною Бальохою А. С., а також жодним чином не ставлять під сумнів актуальність та високу якість виконаної дисертації.

В якості **висновку** слід зазначити, що дисертаційна робота Бальохи А.С. «Формування природознавчої компетентності майбутнього вчителя початкових класів у моделі трисуб'єктної дидактики» є самостійним,

завершеним науковим дослідженням на актуальну тему. Вона виконана на високому теоретичному та методичному рівні, має перспективи подальших досліджень, які стосуються процесу формування природознавчої компетентності майбутніх учителів початкових класів. Робота відповідає вимогам «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №167 від 06 березня 2019 року, а її автор Бальоха Альона Сергіївна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями).

Офіційний опонент:

докторка педагогічних наук,
професорка, завідувачка катедри
початкової освіти
Бердянського державного
педагогічного університету

Алла КРАМАРЕНКО

Підпис Алли Крамаренко засвідчую:

кандидатка педагогічних наук, доцентка,
секретарка вченої ради Бердянського
державного педагогічного університету

Ольга ПОПОВА